

POSTANOWIENIE

13 czerwca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 13 czerwca 2024 r. w Warszawie
zażalenia D. P. i R. P.

na wyrok Sądu Okręgowego w Olsztynie

z 29 grudnia 2022 r., IX Ca 830/22,

w sprawie z powództwa D. P i R. P.

przeciwko Bank w W.

o zapłatę i ustalenie,

**oddala zażalenie i pozostawia orzeczenie o kosztach
postępowania zażaleniowego do rozstrzygnięcia w orzeczeniu
kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 5 maja 2022 r. Sąd Rejonowy w Olsztynie ustalił, że umowa o kredyt hipoteczny z dnia 25 czerwca 2008 r., zawarta przez powodów z poprzednikiem prawnym strony pozwanej jest nieważna. Sąd Rejonowy zasądził także od strony pozwanej na rzecz powodów D. P. i R. P. kwotę 73 687,63 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie. Po rozpoznaniu apelacji strony pozwanej Sąd Okręgowy w Olsztynie wyrokiem z dnia 29 grudnia 2022 r. zmienił zaskarżony wyrok w zakresie uwzględniającym powództwo oraz uchylił ten wyrok w zakresie żądania zasądzenia kwoty 34 196,33 zł i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi

Rejonowemu w Olsztynie do ponownego rozpoznania. Sąd drugiej instancji stwierdził, że nie podziela oceny, iż skutkiem wyeliminowania z umowy zawartej przez strony klauzul uznanych za abuzywne jest nieważność tej umowy, co uzasadniało oddalenie powództwa w zakresie żądania sformułowanego jako żądanie główne pozwu. Spowodowało to konieczność rozpoznania żądania ewentualnego, o którym nie orzekał Sąd Rejonowy z uwagi na uwzględnienie żądania głównego zawartego w pozwie. W tym zakresie roszczenie będące podstawą powództwa nie zostało rozpoznane, co w ocenie Sądu Okręgowego uzasadniało stwierdzenie nierozpoznania istoty sprawy w odniesieniu do żądania ewentualnego powodów, w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c.

Powodowie w zażaleniu zarzucili naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. poprzez jego nieprawidłowe zastosowanie w sytuacji, gdy nie zaistniała żadna z przesłanek do uchylenia wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Wnieśli o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Olsztynie do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Sformułowane przez powodów żądanie pozwu oraz treść wyroku Sądu pierwszej instancji uzasadniały stwierdzenie Sądu Okręgowego, że w wyroku tym zostało uwzględnione żądanie główne pozwu. Sąd drugiej instancji rozstrzygnięcie w tym zakresie uznał za wadliwe. Oceniał, że brak było podstaw do stwierdzenia nieważności umowy kredytowej. Użyte w tym kontekście sformułowanie, że żądanie ewentualne nie zostało rozpoznane i doszło do nierozpoznania przez sąd I instancji istoty sprawy w zakresie żądania ewentualnego było konsekwencją sposobu sformułowania pozwu zawierającego żądanie główne, które zostało oddalone przez Sąd Okręgowy oraz żądanie ewentualne, o którym nie orzekał Sąd pierwszej instancji.

Stanowisko judykatury dotyczące wykładni pojęcia nierozpoznania istoty sprawy należy uznać za utrwalone. Przyjmuje się, że nierozpoznanie istoty sprawy ma miejsce wówczas, gdy sąd rozstrzygnął nie o tym, co było przedmiotem sprawy, zaniechał w ogóle zbadania materialnej podstawy żądania, pominął całkowicie merytoryczne zarzuty zgłoszone przez stronę, rozstrzygnął o żądaniu powoda na

innej podstawie faktycznej niż zgłoszona w pozwie, nie rozważył zarzutów pozwanego rzutujących na zasadność roszczenia powoda. Odniesienie tego stanowiska do przebiegu postępowania w rozpoznawanej sprawie nakazuje stwierdzenie, że Sąd Rejonowy niewątpliwie orzekł merytorycznie w przedmiocie objętym żądaniem głównym pozwu i w tym zakresie rozpoznał istotę sprawy. Jednakże ocena, czy Sąd Okręgowy w rozpoznawanej sprawie prawidłowo zastosował art. 386 § 4 k.p.c. wymaga uwzględnienia skutków konstrukcji żądania pozwu zawierającego żądanie główne oraz żądanie ewentualne oraz konsekwencji rozstrzygnięcia przez Sąd pierwszej instancji jedynie o żądaniu głównym, a także przedmiotu zaskarżenia i zakresu postępowania przed Sądem drugiej instancji. Przy dokonaniu przez powoda kumulacji roszczeń powinien on bowiem określić relację zachodzącą między tymi roszczeniami, a sąd jest związany tak określonym żądaniem pozwu.

Uwzględnienie przez sąd żądania głównego rodzi ten skutek procesowy, że sąd nie orzeka wówczas o żądaniu ewentualnym. W konsekwencji żądanie ewentualne nie jest przedmiotem oceny Sądu, który uwzględnił żądanie główne zawarte w pozwie. W okolicznościach konkretnej sprawy może to powodować różne następstwa dotyczące możliwości oceny zasadności żądania ewentualnego, w przypadku uznania przez sąd drugiej instancji, że uwzględnienie powództwa głównego było nieuzasadnione. Dotyczy to zarówno podstawy faktycznej żądania ewentualnego, jak też oceny jego zasadności na gruncie prawa materialnego. W rozpoznawanej sprawie Sąd Okręgowy uwzględnił apelację strony pozwanej i uznał - inaczej niż Sąd pierwszej instancji - że żądanie główne (obejmujące stwierdzenie nieważności umowy i zapłatę) jest bezzasadne. W konsekwencji dokonania takiej oceny wydał orzeczenie kasatoryjne, uznając, że wobec ograniczenia przedmiotu postępowania w sprawie do orzekania przez Sąd Rejonowy wyłącznie o żądaniu głównym nie została rozpoznana istota sprawy w pozostałym zakresie. W judykaturze utrwalone jest stanowisko, że kognicja Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym, w którym kwestionowana jest zasadność wydania orzeczenia kasatoryjnego, obejmuje wyłącznie ocenę prawidłowości zastosowania art. 386 § 4 k.p.c. W ramach postępowania zażaleniowego nie podlegało zatem merytorycznej ocenie Sądu Najwyższego

stanowisko Sądu drugiej instancji dotyczące przyczyn uwzględnienia apelacji skierowanej przeciwko wyrokowi uwzględniającemu powództwo główne.

Ocena prawna, której w sprawie dokonał Sąd Rejonowy nie obejmowała zasadności żądania ewentualnego. W takiej sytuacji merytoryczna ocena tego żądania przez Sąd Okręgowy oznaczałaby, że sąd drugiej instancji po raz pierwszy rozpoznawałby sprawę w tym zakresie. Obowiązujący w postępowaniu cywilnym model apelacji pełnej nie może prowadzić do przeniesienia na etap postępowania apelacyjnego pełnego zakresu merytorycznego rozpoznania sprawy w zakresie, w którym o istocie sporu miałby orzekać sąd drugiej instancji. W takim przypadku rozstrzygnięcie przez sąd drugiej instancji o żądaniu poddanym wyłącznie pod jego osąd prowadziłoby w istocie do naruszenia konstytucyjnej zasady dwuinstancyjności postępowania. Ocena przez Sąd Okręgowy zasadności żądania ewentualnego w praktyce oznaczałoby także, że ten Sąd, jako sąd drugiej instancji, orzekając w tym zakresie nie realizowałby funkcji kontrolnej postępowania apelacyjnego, która należy do jego istoty.

Uwzględnienie przyczyny uznania przez Sąd Okręgowy apelacji pozwanego za zasadną oraz sposobu sformułowania żądania pozwu w rozpoznawanej sprawie, jako podstawy wydania orzeczenia kasatoryjnego, nie uzasadnia stanowiska skarżącego, że sąd drugiej instancji wadliwie zakwalifikował związaną z tym sytuację procesową jako uzasadniającą stwierdzenie nierozpoznania istoty sprawy.

Z tych względów zawarty w zażaleniu powodów zarzut naruszenia art. 386 § 4 k.p.c. był pozbawiony uzasadnionych podstaw, co uzasadniało oddalenie zażalenia na podstawie art. 394¹ § 3 w zw. z art. 398¹⁴ k.p.c.

[SOP]

(r.g.)

